

ВІДГУК

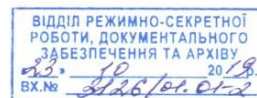
офіційного опонента на дисертацію *Черник Олени Олегівни*

«Когнітивно-функційні особливості ідіостилю Дена Брауна

(на матеріалі циклу романів про Роберта Ленгдона)»

(Дніпро – Запоріжжя, 2019), подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Реферована дисертаційна праця присвячена дослідженню когнітивно-функційних особливостей ідіостилю сучасного американського письменника Дена Брауна. У сучасній науці ідіостиль автора художнього твору неодноразово ставав об'єктом дослідження різних дисциплін: у лінгвостилістиці він розглядається як система індивідуально-естетичного використання засобів словесного вираження (В.В. Виноградов), комунікативнокогнітивний простір мовної особистості, творця художнього дискурсу (О.Г. Фоменко); у психолінгвістиці – як креативний спосіб дискурсивної реалізації значущих для мовної особистості смислів (домінант) (Ю.С. Паулі, В.А. Пищальникова); у комунікативній стилістиці – як складний, багатовимірний та багаторівневий прояв особистості автора, система концептуально значущих для письменника принципів організації тексту (Н.С. Болотнова); у когнітивній лінгвістиці – як сукупність ментальних і мовних структур художнього світу письменника, мовне втілення індивідуальної ментальної сутності автора (І. Боктінг, Л.О. Бутакова, У. Марголін, А. Палмер, Я. Попова, Е. Семіно, К. Свіндлгерст, І.А. Тарасова, М. Тернер, Р. Фаулер); у когнітивній поетиці дослідження ідіостилю ґрунтується на застосуванні методологічного апарату когнітивної лінгвістики, лінгвопоетики, когнітивної психології, теоретичних засад когнітивної науки, яка зосереджується на вивченні інтелектуальної діяльності, процесів мислення, обробки, засвоєння та передачі інформації окремою особистістю (Л.І. Белехова, О.П. Воробйова, Дж. Гевінз, О.М. Кагановська, В.Г. Ніконова, Е. Семіно, П. Стоквелл, М. Фрімен). Центральною одиницею дослідження когнітивного аспекту ідіостилю визнається індивідуально-авторський художній концепт, а сучасний вектор вивчення ідіостилю спрямований від розгляду концептуальних пріоритетів письменника до їх мовної реалізації (Я.В. Бистров, Н.С. Болотнова, Л.О. Бутакова, Д.М. Колесник, В.Г. Ніконова, І.А. Тарасова, О.Г. Фоменко). Вивчення лінгвокогнітивних характеристик ідіостилю американського письменника Дена Брауна є на часі, зважаючи на зростаюче зацікавлення творчістю автора як в Україні, так і за кордоном, однак системне дослідження лінгвоконцептуального виміру ідіостилю письменника досі не здійснювалось.

Обрана тема є актуальною з огляду на загальне спрямування сучасної когнітивної лінгвістики та стилістики на визначення ідіостилю автора художнього твору із залученням таких базових лінгвістичних понять, як концептуальна картина світу (концептосфера), мовна особистість автора художнього твору, мовна картина світу, концепт, концептуальна метафора. Робота є актуальною у світлі звернення когнітивної поетики до способів відбиття у художньому тексті творчої особистості й особливостей індивідуальної концептуалізації дійсності, виявлення співвідношення національно-культурного й індивідуально-авторського в концептуальній картині світу письменника. Це сприяє вирішенню наукового завдання розбудови теорії та практики поетико-когнітивних студій, спрямованих на вивчення ідіостилю автора художнього твору в межах антропоцентричної парадигми.

Актуальність роботи також зумовлена загальним інтересом гуманітарної парадигми знання до когнітивних і номінативних аспектів дискурсивної діяльності. Вивчення когнітивно-функційних особливостей ідіостилю сучасного американського письменника Дена Брауна є на часі, зважаючи на зростаюче зацікавлення його творчим надбанням як у світі, так і в Україні. Запропонована розвідка може посприяти не лише подальшому усвідомленню механізмів, прийомів і технік індивідуально-авторського мовлення, але й осмисленню того впливу, який чинить особистість письменника на комунікативну культуру суспільства загалом і на естетику художнього мовлення зокрема.

Мета дослідження – з'ясування ідіостильової своєрідності художнього простору романів Дена Брауна про Роберта Ленгдона шляхом аналізу концептосистеми текстів письменника та функційно-семантичного навантаження вжитих ним номінативних одиниць.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- обґрунтувати теоретико-методологічні передумови лінгвістичного вивчення феномену «ідіостиль»;
- визначити систему ментальних домінант ідіостилю Дена Брауна та змодельовати на її основі концептосистему його романів;
- встановити особливості мовної об'єктивації концептів і визначити своєрідність їхньої взаємодії в художньому просторі Дена Брауна;
- висвітлити ідіоспецифічне вживання онімів, термінів і лексики на позначення реалій у художньому світі Дена Брауна;
- схарактеризувати своєрідність використання Деном Брауном таких паремійних одиниць, як загадка й афоризм.

Об'єктом дослідження є ідіостиль відомого американського письменника ХХІ ст. Дена Брауна, відбитий у жанрі роману.

Предмет дослідження – когнітивно-семантичні та функційно-семантичні особливості ідіостилю Дена Брауна.

Матеріалом роботи слугували чотири романи Дена Брауна про Роберта Ленгдона – «Angels & Demons / Янголи та Демони», «The Da Vinci

Code / Код да Вінчі», «The Lost Symbol / Втрачений символ», «Inferno / Інферно». Аналіз концептуальної картини світу письменника проведено на базі понад 100 виокремлених концептів різного ієрархічного статусу, об'єктивованих у більш ніж 1500 текстових фрагментах. Для визначення функційно-семантичного навантаження номінативного простору в ідіостилі Дена Брауна проаналізовано 1493 одиниці лексичної номінації та 120 одиниць фразової номінації.

Теоретико-методологічною базою дослідження є когнітивно-комунікативна / когнітивно-дискурсивна парадигма мовознавства (О. А. Бабелюк, Л. І. Белехова, Ф. С. Бацевич, С. А. Жаботинська, Т. ван Дейк, В. І. Карасик, А. П. Мартинюк, О. І. Морозова, С. І. Потапенко, А. М. Приходько, В. О. Самохіна, О. О. Селіванова, І. Є. Фролова, І. С. Шевченко та ін.), яка уможливорює встановлення зв'язку між мовною формою, мовленнєвою діяльністю і мисленням індивіда у процесі створення тексту. Означена парадигма дала змогу розглянути ідіостиль письменника як багатоаспектне явище, що охоплює його концептуальну картину світу, творчу манеру, мовні звички та преференції. Комплексність підходу передбачає синтез методів і прийомів щонайменше двох головних напрямів ідіостильових досліджень – когнітивно-семантичного (О. П. Воробйова, О. Я. Дойчик, О. М. Кагановська, О. В. Мазепова, В. Г. Ніконова, І. А. Тарасова, Е. Семіно, М. Фріман) та функційно-семантичного (М. Л. Гаспаров, В. П. Григор'єв, К. В. Дюкар, Ю. Б. Жидкова, А. О. Міхеєва, Г. В. Осіпчук, О. С. Переломова, О. М. Строкаль, Л. В. Шулінова).

Методологія роботи зумовлена логіко-філософським підходом до мовних і мовленнєвих явищ, який ґрунтується на *загальнонаукових принципах* пізнання (індукція – дедукція, аналіз – синтез, форма – зміст, структура – система, ізо- поліморфізм) і уможливорює комплексне застосування таких *методів лінгвістичного аналізу*, як *описово-аналітичний* (для узагальнення основних наукових поглядів на ідіостиль), *психолінгвістичний* (для виявлення ключових асоціацій щодо змісту творів письменника), *венатичний* (для реконструкції концептуальної картини світу Дена Брауна), *лінгвоконцептуальний* (для моделювання концептуального простору творів Дена Брауна), *інтерпретаційно-герменевтичний* (для визначення шляхів і способів використання лексичних та фразових номінацій). Для розв'язання окремих завдань роботи корисними виявилися прийоми *лінгвістичної детекції* (для пошуку й відбору стилетвірних одиниць художнього простору Дена Брауна) і *комп'ютерної обробки текстів* (для вилучення частотної лексики в досліджуваних текстах). У роботі було використано й прийоми *контекстуального, етимологічного та словниково-дефініційного аналізу*, а також процедури *спостереження, систематизації і кількісних підрахунків*, за допомогою яких було виявлено частотність і/або продуктивність описуваних явищ.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що в ній уперше на теренах сучасного вітчизняного мовознавства здійснено цілісний аналіз

ідіостилю Дена Брауна в когнітивно-функційному аспекті; змодельовано концептосистему творів письменника, у якій виокремлено ментальні одиниці різного ієрархічного статусу і проаналізовано особливості їхньої мовної об'єктивації; розкрито алгоритм взаємодії концептів у художньому просторі письменника; висвітлено ідіоспецифічне використання ним ономастичної й термінологічної лексики, а також лексичних одиниць на позначення реалій; визначено роль і місце окремих паремійних номінацій у його ідіостилі; встановлено ідіостильову своєрідність номінативних засобів конструювання художньої дійсності.

Практичне значення дисертації зумовлено тим, що обґрунтовані в ній положення й одержані висновки можуть знайти застосування в нормативних курсах сучасної англійської мови – лексикології (розділи «Слово, поняття, значення», «Структурно-семантична диференціація лексичного фонду мови»), теоретичній граматиці («Текст і текстова комунікація») і стилістиці («Індивідуально-авторський стиль»), у курсах за вибором здобувача вищої освіти з текстології та концептології. Результати дослідження можуть бути використані під час створення навчально-методичних матеріалів з інтерпретації тексту, у практиці викладання англійської мови для філологів, а також на практичних заняттях з аналітичного читання.

Основні положення дисертації пройшли апробацію на сімох конференціях: VIII Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 2014); XI Міжнародна наукова конференція «Пріоритети германського і романського мовознавства» (Луцьк – Світязь, 2017); XXXVII Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Вітчизняна наука на зламі епох : проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2017); VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Лінгвістичні та лінгвокультурологічні аспекти навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України» (Дніпро, 2018); Міжнародна науково-практична конференція «Мова і засоби масової комунікації на сучасному історичному етапі» (Львів, 2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання філологічних наук : наукові дискусії» (Одеса, 2018); II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання сучасної науки» (Київ, 2019).

Основні положення та результати дослідження висвітлено в 15 одноосібних публікаціях, десять з яких надруковано у фахових виданнях України, одна – у періодичному виданні іншої держави, чотири – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 9,33 друк. арк.

Автореферат дисертації О. О. Черник написаний у відповідності до існуючих вимог та відповідає змісту та структурі дисертації, дає чітке уявлення про специфічні особливості проведеного дослідження та його результати. Дисертаційну працю оформлено відповідно до чинних вимог.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, що містять 21 таблицю та 7 діаграм.

Загальний обсяг дисертації складає 305 сторінок, обсяг основного тексту – 205 сторінок.

У *першому розділі* окреслено теоретико-методологічні передумови вивчення ідіостилю, детерміновані загальними принципами й постулатами когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики, що передбачає уточнення та з'ясування ключових понять і термінів дослідницького апарату й сприяє створенню методики аналізу, яка є адекватною меті та завданням роботи.

У *другому розділі* описано ідіостильову своєрідність концептуальної картини світу Дена Брауна в параметрах системи й структури з виділенням ментальних одиниць різного ієрархічного статусу, виокремлено й інвентаризовано його ціннісні домінанти – елементи концептосистеми, які вирізняються своїм ідейно-художнім навантаженням, ідіостильовою значущістю та взаємодією з іншими ментальними одиницями.

У *третьому розділі* схарактеризовано функційно-семантичну навантаженість художнього простору Дена Брауна з особливим фокусом уваги на ідіоспецифічному функціонуванні власних імен, термінів і реалій, а також описано індивідуальне-авторське використання таких паремійних одиниць, як загадка й афоризм. Певну увагу приділено стилістичним засобам і прийомам конструювання художньої дійсності в ідіостилі Дена Брауна.

Наголошуючи на практичному та теоретичному значенні дисертації, хочу зупинитися на **дискусійних питаннях**, які, на мою думку, потрібно з'ясувати на захисті та в подальших дослідженнях дисертантки:

1. Положення, які винесено на захист, є занадто розлогими та звучать надто узагальнено і не відображають специфіку результатів, зумовлену матеріалом дослідження.
2. На ст. 66 праці потрібно було подати коротке первинне тлумачення терміну «симукляр» у філософії Платона, а згодом перейти до його постмодерністської інтерпретації у філософії Жана Бодріярра, оскільки термін не є лінгвістичним, проте важливим для розуміння ідіостилю автора.
3. Виникають певні застереження щодо проведення інтернет-експерименту. На думку опонента, асоціативні посилання слід було розмістити тільки на англomовних сторінках, оскільки досліджуваний матеріал належить до сучасної американської прози, а реакції на стимул слов'янськими мовами не додають чіткості до розуміння когнітивно-функційних особливостей ідіостилю Дена Брауна.
4. Досить дивними інколи видаються тлумачення авторкою дослідження описів зовнішності персонажі-злочинців у романах. Поруч з “cave-dwelling beast” зустрічаємо “as a white as a ghost”, які, на думку О. О. Черник, однаково володіють оцінним компонентом зі знаком «мінус» й належать до ката К “criminal” (ст. 93), з чим важко погодитися.
5. У дисертаційній праці виявлено порушення стилю, одруки та стилістичні огріхи, а саме «оприявнюється, кровавий, репрезентуює, все одно, результуюча данність» та інші (ст. 4, 38, 41, 44, 45, 49, 52 і т.

д.). Занадто часте використання слова «певний» у комбінації з різними іменниками (внесок, увага, контекст, особистість, суспільство, прийоми, принципи і т. д.) ускладнюють сприйняття та відволікають від розуміння змісту проведеного дослідження.

Міркування, які стосуються дискусійних моментів, не заперечують концепції та методології дослідження, не знижують його загальної високої оцінки та не піддають сумніву вірогідності результатів. Обсяг опрацьованого матеріалу є достатнім для забезпечення переконливості висновків, а обсяг списку теоретичних джерел (443 позиції) засвідчує всебічне ознайомлення дисертантки з науковими здобутками попередників.

Дисертація Олени Олегівни Черник є концептуально завершеною працею в галузі сучасних когнітивних студій. Вона є зрілим дослідженням, у якому здобуто нові результати, котрі допомагають глибше проникнути в розуміння ідіостилю автора художнього твору як опосередкований у художньому тексті мовно-ментальний портрет письменника, який відображається у специфіці індивідуально-авторської концептуалізації дійсності, що детермінується системою особистісних цінностей.

На підставі детального ознайомлення з дисертацією, авторефератом та основними публікаціями вважаю, що праця **«Когнітивно-функційні особливості ідіостилю Дена Брауна (на матеріалі циклу романів про Роберта Ленгдона)»** відповідає вимогам чинним вимогам МОН України та Постанові Кабінету Міністрів України «Порядку присудження наукових ступенів» № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015р., № 1159 від 30.12.2015р. та № 567 від 27.07.2016р. які висуваються до дисертацій, а її автор, **Черник Олена Олегівна**, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Кандидат філологічних наук,

доцент, доцент кафедри англійської філології

Львівського національного університету

імені Івана Франка

 О. В. Татаровська

Підпис Татаровської О. В. підтверджую

Вчений секретар

Львівського національного університету

імені Івана Франка

 О. С. Грабовецька